

УДК 72.01: 72.0.25.4

Канд. арх., проф. **Пламаницька О.А.**Кафедра основ архітектури та архітектурного проектування
Київський національний університет будівництва і архітектуриД-р арх., проф. **Мойсеєнко З.В.**Кафедра теорії, історії архітектури і синтезу мистецтв
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

АВТЕНТИЧНІСТЬ І ДОСТОВІРНІСТЬ: КОНЦЕПТ І ПРОБЛЕМА АРХІТЕКТУРНОЇ РЕСТАВРАЦІЇ

Анотація. У статті розглядаються категорії «автентичність» і «достовірність» з точки зору методології архітектурної реставрації. Досліджуються межі автентичності та достовірності у пам'ятці архітектури, виходячи з головної мети реставрації – відновлення пам'ятки як твору мистецтва. Доводиться несуперечливість і рівнозначність обох категорій, єдність яких становить основний концепт реставрації, її «букву і дух».

Ключові слова: автентичність, достовірність, пам'ятка архітектури, субстанція, реставрація, концепт, Венеційська хартія.

Співвідношення автентичності й достовірності у реставрації належить до найскладніших у методологічному відношенні проблем збереження архітектурно-містобудівної спадщини і «наріжним каменем» будь-якого проекту реставрації пам'ятки архітектури. На стадії затвердження проектів реставрації категорія «достовірність» не розглядається в якості критерію оцінки проектного рішення; його вплив при розгляді проекту є скоріше емоційним. Натомість поняття «автентичність» в законодавчих і нормативних документах уживається як критерій визначення цінності пам'ятки та в контексті вимог до її реставрації, зокрема у статтях 1, 2, 24 Закону України про охорону культурної спадщини. Разом з цим, попри п'ятнадцятиразові зміни й доповнення, яких зазнав закон з часу його прийняття у 2000 році, до його поняттєво-термінологічного розділу досі не включено дефініцію «автентичність». І справа не в недосконалості закону, а у широкому змісті поняття, яке виходить поза рамки кваліфікаційного статусу і нормативного регулювання.

Слово «автентичність» походить від грецького *αὐθεντικός* – справжній (дійсний; вірний; той, що ґрунтується на першоджерелі). Сутність автентичності пам'ятки в засаді є зрозумілою: це певна непідробна історична істина,

матеріалізована в архітектурі пам'ятки. Втім, чи ця істина відноситься до первісного вигляду пам'ятки, чи до пізніших історичних етапів? Який стан можна вважати автентичним (справжнім, істинним), якщо пам'ятка зазнала перебудов, втрат і реконструкцій? Довгий час за автентичний визнавався первісний вигляд споруди, тобто її матеріальна субстанція і об'ємно-планувальна структура на період появи. Але з часом цінні будівельні нашарування теж стали зараховувати до автентичної субстанції, і питання «первісної автентичності» перейшло до категорії тих аспектів цінності, які хоч і репрезентовані у пам'ятці у різному стані збереженості, втім не обов'язково мають претендувати на повне відновлення за рахунок усунення інших цінних складових. Поняття автентичності є однозначним лише для пам'яток, які не зазнали перебудов і втрат; на жаль, таких майже не існує. Тому найбільше сумнівів і контрверсійних думок з приводу змісту поняття «автентичність» як реставраційної категорії висловлюють самі реставратори.

Еволюція реставраційної методології протягом ХХ століття відбувалася певною мірою залежно від зміни ставлення до поняття «автентичність». Пуристичне відношення до реставрації (в якій у першій половині ХХ ст. домінував метод консервації, а реставраційні доповнення застосовувалися у вузькому «коридорі» методу анастилозу, передбаченого Афінською хартією 1931 р., [1]), з часом почало змінюватись. Необхідність відновлення після другої світової війни цілих міських дільниць змусила фахівців перейти з «об'єктного» мислення на містобудівне, а відтак розширити зміст поняття «автентичність».

Визначенню засад збереження автентичності присвячено прийнятий 1994 р. міжнародною конференцією UNESCO, ICCROM та ICOMOS доктринальний документ, відомий як «Нарський документ про автентичність». Він зазначає, що «автентичність... постає істотним якісним чинником, що стосується достовірності наявних джерел інформації. Її роль є провідною як у будь-якому науковому дослідженні, втручанні щодо збереження або реставрації, так і в процедурі занесення до Списку всесвітньої спадщини чи до будь-якого іншого реєстру культурної спадщини», [2]. Водночас у «Нарському документі» також не дається визначення автентичності. Стаття 11 лише говорить, що «судження як про цінності, що визнаються за спадщиною, так і про чинники достовірності джерел інформації, можуть відрізнятися стосовно різних культур і навіть у межах однієї культури. Отже, виключається, аби судження про цінність та автентичність, які належали до цього, ґрунтувалися на єдиних критеріях». З «Нарським документом про автентичність» солідаризується «Міжнародна

матеріалізована в архітектурі пам'ятки. Втім, чи ця істина відноситься до первісного вигляду пам'ятки, чи до пізніших історичних етапів? Який стан можна вважати автентичним (справжнім, істинним), якщо пам'ятка зазнала перебудов, втрат і реконструкцій? Довгий час за автентичний визнавався первісний вигляд споруди, тобто її матеріальна субстанція і об'ємно-планувальна структура на період появи. Але з часом цінні будівельні нашарування теж стали зараховувати до автентичної субстанції, і питання «первісної автентичності» перейшло до категорії тих аспектів цінності, які хоч і репрезентовані у пам'ятці у різному стані збереженості, втім не обов'язково мають претендувати на повне відновлення за рахунок усунення інших цінних складових. Поняття автентичності є однозначним лише для пам'яток, які не зазнали перебудов і втрат; на жаль, таких майже не існує. Тому найбільше сумнівів і контрверсійних думок з приводу змісту поняття «автентичність» як реставраційної категорії висловлюють самі реставратори.

Еволюція реставраційної методології протягом ХХ століття відбувалася певною мірою залежно від зміни ставлення до поняття «автентичність». Пуристичне відношення до реставрації (в якій у першій половині ХХ ст. домінував метод консервації, а реставраційні доповнення застосовувалися у вузькому «коридорі» методу анастилозу, передбаченого Афінською хартією 1931 р., [1]), з часом почало змінюватись. Необхідність відновлення після другої світової війни цілих міських дільниць змусила фахівців перейти з «об'єктного» мислення на містобудівне, а відтак розширити зміст поняття «автентичність».

Визначенню засад збереження автентичності присвячено прийнятий 1994 р. міжнародною конференцією UNESCO, ICCROM та ICOMOS доктринальний документ, відомий як «Нарський документ про автентичність». Він зазначає, що «автентичність... постає істотним якісним чинником, що стосується достовірності наявних джерел інформації. Її роль є провідною як у будь-якому науковому дослідженні, втручанні щодо збереження або реставрації, так і в процедурі занесення до Списку всесвітньої спадщини чи до будь-якого іншого реєстру культурної спадщини», [2]. Водночас у «Нарському документі» також не дається визначення автентичності. Стаття 11 лише говорить, що «судження як про цінності, що визнаються за спадщиною, так і про чинники достовірності джерел інформації, можуть відрізнятися стосовно різних культур і навіть у межах однієї культури. Отже, виключається, аби судження про цінність та автентичність, які належали до цього, ґрунтувалися на єдиних критеріях». З «Нарським документом про автентичність» солідаризується «Міжнародна

хартія про принципи аналізу, збереження та реставрації будівель архітектурної спадщини», прийнята 2003 р., яка наголошує, що «цінність та ступінь автентичності не визначаються за універсальними критеріями», [3, с. 111].

Пам'ятка, яка дійшла у зруйнованому/перебудованому/спотвореному стані, вимагає науково-дослідної та аналітичної роботи з метою: а) дослідження її будівельної історії; б) з'ясування її архітектурного вигляду на кожному етапі й міри збереженості його в матеріальній субстанції пам'ятки; в) визначення доцільності повернення пам'ятці первісного стану, а в разі неможливості – визначення такого інтегрального стану, в якому буде збережено і репрезентовано цінні будівельні нашарування та виконано необхідні доповнення.

Навіть у разі повернення споруді історичного вигляду з максимальною точністю, вважати її автентичною у розумінні «справжності» (істинності) неможливо: втрачена матеріальна субстанція є невідтворюваною. Відтак у дію вступає поняття «достовірність», яке вимірює **справжність образу** відновленої пам'ятки за ширшою шкалою цінностей. Такій постановці питання відповідає «Нарський документ про автентичність», який у статті 13 розширює рамки поняття «автентичність» поза межі матеріальної субстанції пам'ятки, визнаючи, що «судження про автентичність пов'язане з різноманітністю джерел інформації. Ці останні включають концепцію та форму, матеріали та субстанцію, використання та функцію, традицію та майстерність, ситуацію та місце розташування, дух та враження, первісний стан та історичне становлення. Ці джерела містяться в самому творінні або поза ним, [2, с. 140].

Поза сумнівом, цілком автентичною може бути лише руїна. Але навряд чи метою збереження архітектурної спадщини повинно бути увічнення результату її деградації в ім'я автентичності, сутність якої не завжди піддається визначенню. Нарешті, чи завжди потрібна автентична руїна як пам'ятка культури і будівельного мистецтва у містобудівному середовищі? Адже незалежно від того, який стан пам'ятки і на який хронологічний період визнається за автентичний, трактувати реставрацію лише як збереження матеріальних залишків – значить обмежувати містобудівне, середовищне, суспільно-історичне, науково-пізнавальне, художньо-мистецьке, а також духовне значення пам'ятки, позбавляти її ролі у суспільстві як свідка історичних епох. Сприйняття пам'ятки включає спектр суб'єктивних (у позитивному сенсі) емоційних та естетичних почуттів, які становлять її духовну складову. Саме визнання пам'ятки як живого свідка минулого і винесення реципієнтом вердикту «вірю» є ознакою реставраційної достовірності. Відтак, за нашим переконанням, головною метою ре-

ставрації є «утривалення» стану розквіту архітектурного об'єкта, який одночасно збагачує, гармонізує і наповнює історичним змістом сучасне архітектурно-містобудівне середовище.

Поєднання у реставраційному проекті раціонального аналізу (шляхом виявлення рис автентичності пам'ятки як факту) та духовно-емоційного синтезу (шляхом реконструкції достовірного історико-мистецького образу пам'ятки як знаку) становить головний концепт реставрації. Втім, на практиці концепт реставрації часто наштовхується на спротив на етапі затвердження проекту, коли в гру вступає законодавчий припис щодо: а) збереження автентичності пам'ятки; б) заборони зміни пам'ятки та її частин. Адже згідно зі статтею 22 Закону про охорону культурної спадщини «пам'ятки, їхні частини, пов'язане з ними рухоме та нерухоме майно забороняється зносити, змінювати, замінювати...», [4]. Часто за автентичний стан за умовчанням приймається стан пам'ятки на момент надання їй охоронного статусу або зафіксований пізніми іконографічними джерелами, відомими загалу. Оскільки ж цей стан здебільшого є результатом численних перебудов і втрат, будь-яка реставрація неодмінно вносить зміни до вигляду пам'ятки. Відтак при діючих законодавчих нормах реставратор стає першим формальним порушником закону про охорону культурної спадщини, бо «змінює» пам'ятку, «нехтуючи» збереженням автентичності (трактування якої часто є варіативно-суб'єктивним і відрізняється у різних експертів).

Повернімося до сутності поняття автентичності пам'ятки, яка є мірилом її «справжності» (істинності). Визначити межі автентичності можна лише на основі достовірних джерел (до яких належить як сама пам'ятка, так і її документальна база). Отже, автентичність об'єкта-пам'ятки є категорією раціональною, презумптивною, інваріантною і незалежною від суб'єкта-дослідника. Але на практиці все ж існує обставина, пов'язана з залежністю визначення автентичності від а) кваліфікації реставратора як дослідника; б) кваліфікації експертів, які оцінюють результат проведених досліджень. Відтак нерідко виникають серйозні розбіжності щодо меж автентичності.

Що ж тоді має бути критерієм оцінки реставраційних робіт? За нашим глибоким переконанням це достовірність проектного рішення. І не треба боятися того, що поняття «достовірність» є суб'єктивним і варіативним. Адже достовірність вимірюється суб'єктом за певною шкалою донесеної через об'єкт історичної, архітектурної, мистецької тощо інформації (в діапазоні від її повної відсутності до максимальної наявності). Чи може достовірність претендувати

на кваліфікаційний статус? У розумінні кількісного аналізу навряд чи! І це пов'язано з двома контекстами, в якому оцінюють достовірність: а) науково-експериментальним, де достовірність (відповідність) об'єкта по відношенню до реальності оцінюється суто науковими методами; б) мистецьким, де достовірність оцінюється як переконливість втілення ідей (у мистецьких творах), створення образів (у акторських персонажах), відтворення історичних контекстів (у сучасному середовищі). На відміну від наукової сфери, де достовірність верифікується експериментально, у мистецтві лише зіставляються два типи дійсності – реальна та уявна, відтворена митцями (акторами, письменниками, художниками) за допомогою художніх прийомів та матеріальних засобів.

Але специфіка визначення достовірності архітектурної реставрації полягає саме в тому, що реставрація як сфера діяльності знаходиться на пограниччі науки і мистецтва. І оскільки у мистецтві поняття достовірності передбачає наявність суб'єктивної емоційної довіри до змісту інформації, то, відповідно, у реставрації достовірність є об'єктивно-суб'єктивною, поєднуючи а) наукову обґрунтованість проектного рішення; б) його образну переконливість. Межа між автентичністю пам'ятки архітектури як об'єктивною науковою категорією та достовірністю її реставрації як категорією об'єктивно-суб'єктивною, за аналогією тонкої грані між істинним і достовірним, [5], полягає в тому, що автентичність об'єкта існує незалежно від існування суб'єкта-реципієнта, в той час як статус достовірності потребує емоційної верифікації суб'єктом. Відтак верифікація реставраційного рішення відбувається шляхом експертної оцінки, що ґрунтується на науковому аналізі вихідних даних і джерел, доповненому суб'єктивними враженнями – почуттями і емоціями. І в цьому є певний парадокс, бо почуття а priori не піддаються верифікації. Втім, фактом є те, що саме на стику знання і почуття здебільшого відбувається оцінка реставрації. І якщо вважати автентичність «буквою» реставрації, то достовірність є її «духом». Відтак парадигмою реставрації є єдність «букви» і «духу», засобу (збереження) і мети (трансляції культурної норми) для створення духовного зв'язку між поколіннями і епохами.

На жаль, категорія «достовірність» не легітимізована на рівні категорії «автентичність» і не враховується передусім у тих сферах, де здебільшого приймаються рішення щодо реалізації проектів. Це становить істотну проблему, оскільки поняття «достовірність» не піддається кваліметричній оцінці і належить до експертного інструментарію сфери мистецтва. В якості аналогів

подібних категорій, що за своєю природою не піддаються законодавчій і норподібних категорій, що за своєю природою не піддаються законодавчій і нормативній регламентації, можна навести такі важливі оціночні поняття як «виразність», «змістовність», «переконливість», вимірювані не системою показників, а професійною ерудицією і кваліфікацією експертів.

Професійна методологія реставрації ґрунтується на широкому спектрі принципів, підходів і прийомів, які переслідують мету створення історично переконливого і достовірного образу пам'ятки з одночасним збереженням її автентичності. На збереження автентичності орієнтується передусім метод фрагментарної реставрації, що передбачає відновлення задокументованих фрагментів пам'ятки. Але в рамках цього методу здебільшого не вдається відтворити достовірний і цілісний **образ пам'ятки**. Цю задачу вирішує метод цілісної реставрації, метою якої є повернення пам'ятці інтегрального архітектурно-художнього вигляду шляхом доповнення втрачених її елементів. Якщо фрагментарна реставрація передбачає втручання переважно в межах збереженої матеріальної субстанції пам'ятки, то цілісна реставрація, синтезуючи інформацію джерел більш широкого спектру і широко застосовуючи метод аналогів, фактично є дією поза автентичною субстанцією, в результаті чого створюється інтегральне ціле нової якості. Його вирішальним критерієм є достовірність.

Розширеною версією цілісної реставрації є реставраційна реконструкція (реставраційна відбудова) пам'ятки. До неї вдаються за наявності значного відсотку втрат пам'ятки, відновлення якої мотивується необхідністю регенерації містобудівного ансамблю або ж відновлення пам'ятки як найважливішої складової архітектурного ансамблю. Цей принцип можна сформулювати як «*sine qua pop*»¹ по відношенню до ансамблю. Для об'єктів цієї категорії особливо актуальною є художня, історична та містобудівна достовірність образу. Щодо необхідних у цьому випадку реставраційних доповнень можна розрізнити три їх види: а) доповнення архітектурних елементів окремих споруд; б) доповнення архітектурних форм окремих споруд; в) реставраційна реконструкція споруд-складових ансамблю.

Перший вид реставрації стосується окремої пам'ятки архітектури, полягає у відновленні її цілісної системи як витвору мистецтва і спрямований на повернення пам'ятці естетичної значущості, [6, с. 37–38]. Як зазначено в методиці реставрації пам'яток архітектури, «нерідко виникає потреба відновити важливу

¹ Sine qua pop – без чого немає (лат.).

для історії архітектури пам'ятку, оригінальну, рідкісну за своїми формами, що має ключове значення, і тоді ставиться питання про цілісну реставрацію споруди. Автентичність поступається місцем достовірності (якщо реставрація науко

во обґрунтована)», [7, с. 12]. За таких обставин важливого значення набуває метод реінтеграції – доповнення втрачених елементів пам'ятки, без чого виконання цієї вимоги стає неможливим. Такий вид доповнення у масштабі об'єкта трактується як цілісна реставрація і спрямований «на відновлення стилістично цілісної, композиційно довершеної системи пам'ятки», [8, с. 237–238].

Другий вид реставраційних робіт застосовується з метою повернення інтегральної архітектурно-просторової структури ансамблю пам'яток. Питання щодо реставраційних доповнень в архітектурному ансамблі розпадається на дві проблеми: припустимості відновлення: а) втраченого елементу споруди-складової ансамблю; б) окремої споруди-складової ансамблю. В цьому випадку реставратори цілком правомірно ставлять питання: «що саме ми розуміємо під пам'яткою: фрагмент давньої будівлі, будівлю в цілому чи архітектурний ансамбль. В залежності від цього одна і та сама дія реставратора може розглядатися як неприпустима, правомірна і навіть необхідна», [9, с. 56].

Третій, найскладніший вид робіт пов'язаний з реставрацією деградованого архітектурного ансамблю, який становить одночасно ансамбль містобудівний. У цьому випадку автентичність і достовірність виступають на макрорівні містобудівного середовища, де виразно домінує критерій достовірності художнього образу ансамблю, який інтуїтивно сприймається більш вагомою його якістю, ніж матеріальна автентичність. Застосування методу цілісної реставрації часто мотивується метою ревалоризації архітектурно-містобудівного ансамблю. Відтак цілісна реставрація, оперуючи широким інструментарієм дослідницьких засобів та ставлячи за мету максимальне розкриття особливостей пам'ятки як витвору архітектурного та містобудівного мистецтва у його розвитку, саме через прагнення до відновлення ансамблевої цілісності не може претендувати на вичерпну документальність, одночасно претендуючи на художню достовірність.

У реставрації «є фактична істина, а є істина художня». Обґрунтування проекту реставрації будівлі, не задокументованої фіксаційними креслениками та описами, завжди залишиться відносним. В цьому випадку критерієм припустимості відтворення втрачених елементів буде не абсолютна точність, а відносна, залежна від умов художньо-композиційного сприйняття споруди, яка набуває для реставратора першорядного, порівняно з іншими видами джерел,

значення [10, с. 57]. Саме за цих обставин в гру вступає поняття «достовірність».

І часом незаперечні авторитети методики реставрації, до яких, поза сумнівом, належав І. Грабар, приймали рішення щодо змін деяких автентичних параметрів пам'ятки, приміром, її архітектурної колористики, на користь покращення її естетичного, художнього сприйняття сучасниками, [10, с. 52; 9, с. 57].

Серед різних аргументів на користь цілісної реставрації в більшості випадків переважають міркування повернення ансамблю його композиційної та містобудівної інтегральності, підвищення естетичної виразності. На практиці найчастіше піддаються цілісній реставрації найважливіші у композиційному відношенні частини пам'яток – високі завершення башт та церковних глав, які є важливими як з точки зору запобігання дії атмосферних опадів, так і (що найважливіше) створення виразних силуетів у міській забудові. Достовірність повністю втрачених, але функціонально необхідних частин пам'ятки (найскладніша категорія втрат!) завжди залишиться умовною, як би ретельно не підбирав реставратор аналогії і скільки би чинників не брав до уваги. О. Ополовников вважає, що «умовність відновлення повністю втрачених елементів пам'ятки становить закономірність, яка є об'єктивною властивістю реставрації всіх пам'яток, що мають втрачені елементи. Відтак і сам «метод аналогів», єдино можливий у таких випадках, слід не заперечувати, а визнати не лише припустимим, але й правомірним», [11, с. 158–159], оскільки саме через нього транслюється інформація щодо достовірності об'єкта реставрації.

Внаслідок набутого досвіду і зміни уявлень про середовищну цінність пам'яток в 1970-х рр. у реставраторів виникло переконання у необхідності перегляду деяких засад Венеційської хартії. Зокрема метод аналітичної реставрації по відношенню до розмаїтого спектру реставраційної проблематики наштовхувався на серйозні фахові застереження авторитетних реставраторів-практиків, [12], які розуміли, що не порушувати пуристичних засад Венеційської хартії щодо автентичності можна лише у випадку збереження пам'яток у стані руїн – всупереч інтуїтивно зрозумілому прагненню до достовірності реставрації. Зокрема, «в практиці діяльності, пов'язаної з регенерацією урбаністичних об'єктів, мали місце відступлення від деяких теоретичних постулатів, що стосуються автентичності (проголошених Венеційською хартією), більші, ніж при реставрації окремих архітектурних об'єктів... Автентичність, надзвичайно істотна в окремій споруді, у просторово складніших комплексах може піддаватись певній редукції...» [13, с. 424–426]. Відтак, містобудівні вимоги змушують реставраторів поступатися автентичністю в строгому (матері-

альному) сенсі на користь достовірності

А.Грушецький зауважив, що класифікація реставраційних методів залежить від містобудівного масштабу об'єктів реставрації, запропонувавши зміни й доповнення до Венеційської хартії [14]. Попри усвідомлення вимушених порушень реставраторами її базових принципів і фактичного нехтування принципів консервації на користь засобів втручання ширшого спектру, ця проблема досі залишається формально нерозв'язаною. Авторка цих рядків також наголошувала нарізлу необхідність внесення певних коректив до хартії, зокрема до відомої статті 9, яка стверджує, що «реставрація припиняється там, де починається гіпотеза» [15]. Кроком до вирішення проблеми незбігу теоретичних постулатів і засад практичної діяльності стало проголошення авторитетним професійним співтовариством «Міжнародна мережа традиційного будівництва, архітектури і урбаністики» (INTBAU) пропозицій щодо змін до Венеційської хартії 1964 року. Їх було сформульовано у «Венеційській декларації INTBAU з охорони пам'яток і визначних місць у ХХІ столітті» 2007 р.

Кожна пам'ятка є неповторною не лише як архітектурна споруда та елемент історичного середовища, але як прецедент для фахового осмислення наукових засад реставрації. І кожна пам'ятка щоразу являє неповторний і складний спектр проблем, змушуючи реставраторів шукати індивідуальні засоби продовження життя пам'яток, а реставраційну науку – розвиватися. Критично переосмислюючи набутий фахівцями досвід, ми мусимо зняти підтекст сумнівності з поняття «достовірність». А також визнати несуперечливість і рівнозначність двох важливих категорій, на яких ґрунтується реставраційна діяльність – автентичності й достовірності пам'ятки архітектури, «букви і духу» реставрації.

Література

1. International charters for conservation and restoration. Second edition with an introduction by Michael Petzet / ICOMOS. – München, 2004. – P. 31–33.
2. Нарський документ про автентичність // Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини. – К.: Фенікс, 2008. – С. 139–141.
3. Міжнародна хартія про принципи аналізу, збереження та реставрації будівель архітектурної спадщини // Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини. – К.: Фенікс, 2008. – С. 111–113.
4. Закон України про охорону культурної спадщини // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань: зб. док. / упоряд.: Л. В. Прибега (кер. проекту) [та ін.]. – К.: Ін-т культурології Акад. мистець. України, 2009. – С. 40–71. Останню версію зі змінами див.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

5. Панченко Н. Н. Когнитивные категории «истинность» и «достоверность»: общее и различное / Н. Н. Панченко // Знание. Понимание. Умение. – Москва, 2009. – № 1. – С. 132–136.
6. Прибега Л. Кам'яне зодчество України. Охорона та реставрація / Л. Прибега. – К.: Будівельник, 1993. – 70 с.
7. Методика реставрации памятников архитектуры / Под общ. ред. Е.В.Михайловского. – М.: Стройиздат, 1977. – 168 с.
8. Прибега Л. Охорона і реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини. Методологічний аспект / Л. Прибега. – К.: Мистецтво, 2009. – 304 с.
9. Подъяпольский С.С. Реставрация памятников архитектуры / С. С. Подъяпольский, Г. Б. Бессонов, Л. А. Беляев, Т. М. Постникова. – М.: Стройиздат, 1988. – 264 с.
10. Ильин М.А. Методологические вопросы архитектурной реставрации // Методика и практика сохранения памятников архитектуры / М. А. Ильин / ЦНИИТА. – М.: Стройиздат, 1974. – С. 48–53.
11. Ополовников А. В. Реставрация памятников народного зодчества / А. В. Ополовников. – М.: Стройиздат, 1974. – 392 с.
12. Zachwatowicz J. Program i zasady konserwacji zabytków / J. Zachwatowicz // Biuletyn Historii Sztuki i Kultury. – 1946. – Zesz. 1–2. – S. 126.
13. Małachowicz E. Konserwacja i rewaloryzacja architektury w zespołach i krajobrazie / E. Małachowicz. – Wrocław, 1994. – 508 s.
14. Gruszecki A. Propozycje nowej wersji Karty Weneckiej / A. Gruszecki, W. Łysiak // Architektura, 1974. – № 1–2. – S. 3–21.
15. Пламєницька О. Венеційська хартія: погляд з віддалі 40 років / О. Пламєницька // Пам'ятки України: Історія та культура. – 2004. – № 4. – С. 60–63.

Аннотация. В статье рассматриваются категории «аутентичность» и «достоверность» с точки зрения методологии архитектурной реставрации.

Ключевые слова: подлинность, достоверность, памятник архитектуры, субстанция, реставрация, концепт, Венецианская хартия.

Annotation. The article views the categories of “authenticity” and “reliability” in terms of architecture restoration methodology. It researches the borders of authenticity and reliability of an architectural monument on the basis of the main goal of restoration activity – reconstruction of the monument as a work of art.

Keywords: authenticity, reliability, architectural monument, substance, restoration, concept, Venice Charter.

альному) сенсі на користь достовірності

А.Грушецький зауважив, що класифікація реставраційних методів залежить від містобудівного масштабу об'єктів реставрації, запропонувавши зміни й доповнення до Венеційської хартії [14]. Попри усвідомлення вимушених порушень реставраторами її базових принципів і фактичного нехтування принципів консервації на користь засобів втручання ширшого спектру, ця проблема досі залишається формально нерозв'язаною. Авторка цих рядків також наголошувала назрілу необхідність внесення певних коректив до хартії, зокрема до відомої статті 9, яка стверджує, що «реставрація припиняється там, де починається гіпотеза» [15]. Кроком до вирішення проблеми незбігу теоретичних постулатів і засад практичної діяльності стало проголошення авторитетним професійним співтовариством «Міжнародна мережа традиційного будівництва, архітектури і урбаністики» (INTBAU) пропозицій щодо змін до Венеційської хартії 1964 року. Їх було сформульовано у «Венеційській декларації INTBAU з охорони пам'яток і визначних місць у ХХІ столітті» 2007 р.

Кожна пам'ятка є неповторною не лише як архітектурна споруда та елемент історичного середовища, але як прецедент для фахового осмислення наукових засад реставрації. І кожна пам'ятка щоразу являє неповторний і складний спектр проблем, змушуючи реставраторів шукати індивідуальні засоби продовження життя пам'яток, а реставраційну науку – розвиватися. Критично переосмислюючи набутий фахівцями досвід, ми мусимо зняти підтекст сумнівності з поняття «достовірність». А також визнати несуперечливість і рівнозначність двох важливих категорій, на яких ґрунтується реставраційна діяльність – автентичності й достовірності пам'ятки архітектури, «букви і духу» реставрації.

Література

1. International charters for conservation and restoration. Second edition with an introduction by Michael Petzet / ICOMOS. – München, 2004. – P. 31–33.
2. Нарський документ про автентичність // Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини. – К.: Фенікс, 2008. – С. 139–141.
3. Міжнародна хартія про принципи аналізу, збереження та реставрації будівель архітектурної спадщини // Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини. – К.: Фенікс, 2008. – С. 111–113.
4. Закон України про охорону культурної спадщини // Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань: зб. док. / упоряд.: Л. В. Прибега (кер. проекту) [та ін.]. – К.: Ін-т культурології Акад. мистець. України, 2009. – С. 40–71. Останню версію зі змінами див.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

5. Панченко Н. Н. Когнитивные категории «истинность» и «достоверность»: общее и различное / Н. Н. Панченко // Знание. Понимание. Умение. – Москва, 2009. – № 1. – С. 132–136.
6. Прибега Л. Кам'яне зодчество України. Охорона та реставрація / Л. Прибега. – К.: Будівельник, 1993. – 70 с.
7. Методика реставрации памятников архитектуры / Под общ. ред. Е.В.Михайловского. – М.: Стройиздат, 1977. – 168 с.
8. Прибега Л. Охорона і реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини. Методологічний аспект / Л. Прибега. – К.: Мистецтво, 2009. – 304 с.
9. Подъяпольский С.С. Реставрация памятников архитектуры / С. С. Подъяпольский, Г. Б. Бессонов, Л. А. Беляев, Т. М. Постникова. – М.: Стройиздат, 1988. – 264 с.
10. Ильин М.А. Методологические вопросы архитектурной реставрации // Методика и практика сохранения памятников архитектуры / М. А. Ильин / ЦНИИТА. – М.: Стройиздат, 1974. – С. 48–53.
11. Ополовников А. В. Реставрация памятников народного зодчества / А. В. Ополовников. – М.: Стройиздат, 1974. – 392 с.
12. Zachwatowicz J. Program i zasady konserwacji zabytków / J. Zachwatowicz // Biuletyn Historii Sztuki i Kultury. – 1946. – Zesz. 1–2. – S. 126.
13. Małachowicz E. Konserwacja i rewaloryzacja architektury w zespołach i krajobrazie / E. Małachowicz. – Wrocław, 1994. – 508 s.
14. Gruszecki A. Propozycje nowej wersji Karty Weneckiej / A. Gruszecki, W. Łysiak // Architektura, 1974. – № 1–2. – S. 3–21.
15. Пламєницька О. Венеційська хартія: погляд з віддалі 40 років / О. Пламєницька // Пам'ятки України: Історія та культура. – 2004. – № 4. – С. 60–63.

Аннотация. В статье рассматриваются категории «аутентичность» и «достоверность» с точки зрения методологии архитектурной реставрации.

Ключевые слова: подлинность, достоверность, памятник архитектуры, субстанция, реставрация, концепт, Венецианская хартия.

Annotation. The article views the categories of “authenticity” and “reliability” in terms of architecture restoration methodology. It researches the borders of authenticity and reliability of an architectural monument on the basis of the main goal of restoration activity – reconstruction of the monument as a work of art.

Keywords: authenticity, reliability, architectural monument, substance, restoration, concept, Venice Charter.